

ARCHIV NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE

VOJTĚCH PREISSIG **(* 1873 - † 1944)**

Inventář osobního fondu

Časové rozmezí: 1899–1935

Značka fondu: 21

Číslo evidenčního listu NAD: 23

Evidenční číslo inventáře: 66

Zpracovala: Jaromíra Nováková

Místo: Praha 2010

Vojtěch Preissig (1873–1944)

Významný grafik a malíř Vojtěch Preissig se narodil v roce 1873 ve Světci u Teplic v rodině báňského specialisty. Přestože rodina zpočátku putovala z místa na místo, prožil Vojtěch bezstarostné mládí ve společnosti vnímavých rodičů. Nakonec se Preissigovi roku 1884 usadili v Praze. Tady vystudoval reálné gymnázium v Ječné ulici. Po maturitě v roce 1892 se dal zapsat na Uměleckoprůmyslovou školu do kurzu učitelského kreslení. Po absolvování dále navštěvoval ateliér pro dekorativní architekturu Bedřicha Ohmanna. Jeho cit pro knižní grafiku se projevil již v roce 1893, kdy ilustroval ještě pod pseudonymem Jaroslav Orlov Tyrolské elegie K. Havlíčka Borovského.

V Ohmannově ateliéru se seznámil s Ludškem Maroldem a na jeho popud odjel přes Vídeň a Mnichov do Paříže (1898). Na počátku svého pařížského pobytu krátce pracoval v ateliéru Alfonse Muchy, navštěvoval Académie de La Grande Chaumiére. V touze zdokonalit se v grafických technikách sbíral zkušenosti v různých dílnách pařížských litografů, mědirytců, tiskařů, mezi jinými pracoval i v grafické akademii Emila Delauna. Celý rok 1902 působil v dřevoryteckých dílnách Augusta Schmida. Zároveň také pracoval pro časopisy *L'Art decoratif* a *L'Assiette au Beurre*, kde publikoval cykly *Les Joies du Foyer* a *Le Paysan* (1902, 1903). Pobyt v Paříži významným způsobem ovlivnil jeho další práci. Získal zde nejen široké umělecké zkušenosti, ale i technické poznatky a zručnost. Do Prahy se vrátil jako hotový grafik dokonale ovládající své řemeslo v oblasti výtvarné tvorby, výroby černobílé a zejména barevné grafiky.

Po svém návratu v roce 1903 nejprve nastoupil jako zaměstnanec v České slévárně písma s představou, že se mu podaří přispět k obrodě české typografie vytvořením moderního českého tiskového písma a že napomůže rozvoji krásné české knihy a tisku. Zájem o vytvoření českého tiskového písma ho provázal celým uměleckým životem.

Svoji budoucnost však viděl hlavně v založení vlastního tiskařského ateliéru. První soukromé vydavatelství české grafiky se mu skutečně podařilo otevřít v roce 1905 na Vinohradech. Zde tiskl například ceníky, umělecké katalogy, svatební oznámení a další, a to v kvalitě, která snesla srovnání i se zahraničními konkurenty. Díky tomu, že měl vlastní nástroje, se mu podařilo soustředit významné české výtvarníky kolem projektu *Česká grafika*, který v příštích letech vydával práce takových umělců jako například M. Jiráňka, F. Kupky, M. Švabinského, F. T. Šimona, V. Strettiho a dalších. Tento projekt se však nesetkal s úspěchem a z finančních důvodů musel být zastaven.

V roce 1906 vytiskl pro New York mapu svých barevných leptů „*Colour Etchings*“ s předmluvou přítele M. Jiráňka. Snažil se přesvědčit společnost o širším významu a možnostech této grafické práce. Poukazoval na její schopnost plnit i sociální funkci, chtěl tvořit nejen pro sbírky, ale i pro interiér denního života.

Rok 1907 se konečně zdál být zúročením jeho předchozí práce. S úspěchem uspořádal výstavu v Praze u Topiče a ve Vídni v galerii Miethke, obdržel cenu Akademie, příznivému ohlasu se dostalo knize *Barevný lept a barevná rytina*, jejíž kvality ocenili hlavně i v zahraničí. V této době zároveň začal připravovat návrh *Bezručových Slezských písní* (vydány v roce 1909). Dlouhodobá korespondence mezi umělci přerostla v přátelství naplněné návštěvami a cestami po Beskydech.

Jednotlivá ocenění Preissigovy práce však nic nezměnily na špatné finanční situaci vinohradského ateliéru. Jistou nadějí nabízel cyklus grafických listů *Slovácko*, který vydal ještě v roce 1909 u Topiče, ale ani ten nestačil pokrýt veškeré finanční pohledávky ateliéru, a tak byl Preissig donucen ateliér zlikvidovat. Rozhodl se odejít do Ameriky.

V roce 1910 odjel do Spojených států amerických a usadil se nejprve ve Virginii ve městě Keysville a postupně přes Chicago a Filadelfii přesídlil do New Yorku. Tady pracoval v reklamní agentuře Čechoameričana Šindeláře. V roce 1912 nastoupil na místo učitele na škole *The Art Students League*. O dva roky později se stal lektorem na *Reachers College of Columbia*

University v New Yorku. Na těchto školách začal poprvé v Americe zavádět některé grafické techniky. Další jeho cesta vedla do Bostonu, aby zde vedl „School of Printing and Graphic Arts“ Wentworthova institutu (1916–1926). Teprve tady se mu podařilo vytvořit školu blízkou jeho představám, a to sloučením řemeslné a umělecké, technické a tvůrčí práce. Tyto své zkušenosti chtěl Preissig aplikovat i v Praze, ale to se mu nikdy nepodařilo.

Po vstupu Spojených států do 1. sv. války nabídl svoje služby zahraničnímu odboji a s ohromným úsilím o vytvoření Československé republiky se plně věnoval práci podporující založení samostatného Československa. Setkávala se u něj česká emigrace s Masarykem, Štefánikem, Eduardem a Vojtou Benešovými, věnoval se získávání dobrovolníků na frontu protirakouské koalice, vytvořil sérii náborových plakátů. V jeho plakátech se poprvé objevuje termín Československo.

Preissigův dlouholetý zájem o vytvoření moderního písma se zúročila v letech 1923–1925, kdy připravil a řídil odlití typografického písma podle vlastních návrhů ve Státní tiskárně v Praze. Ve stejném roce vystavuje své práce na výstavě v Bostonu. Tato výstava byla přijata s velkým nadšením a o Preissigovi se mluvilo jako o nejlepším grafikovi světa.

V roce 1926 se opět vrátil do New Yorku. Zde dále působil v reklamě a knižní grafice. Na konci dvacátých let pracoval na velkých bibliofilských tiscích: Whitman, Salut and Monde, 1929; Franklin, The Way to Wealth, 1929; Lang, Aucassin and Nicolette, 1930. Těmito díly svůj americký pobyt završil. Preissig zde byl jedním ze zakládajících členů Společnosti amerických grafiků, jedním z předních expertů grafických a tiskařských technik, poradcem předních tiskáren, výtečným pedagogem (Preissigovou posluchačkou byla například Georgia O'Keeffe).

V roce 1930 přijel do Prahy řídit tisk amerických bibliofilů, a už zde zůstal natrvalo. Toužil se vrátit do Čech, přesto byl návrat pro něj zklamáním. Již několik posledních let mu byla z domova nabízena místa, kde by mohl uplatnit nejen svůj cit pro grafiku, ale nesmírné celoživotní zkušenosti, včetně schopností pedagogických – mezi jinými mu bylo nabízeno místo profesora grafiky na Uměleckoprůmyslové škole, místo grafika v Bankovním úřadu ministerstva financí, velmi se chtěl podílet na zřízení Státní grafické školy. Nakonec však žádná z očekávaných nabídek uskutečněna nebyla. Zájem o jeho práci byl minimální. Místo využití jeho obrovských zkušeností a talentu přicházejí „jen“ podpora mecenáše Waldese, státu a místo uměleckého poradce Památníku osvobození. Ani jeho výstavy v roce 1931 v Uměleckoprůmyslovém muzeu, v roce 1933 v pražském Hollaru, v Hradci Králové a Topičově salonu u příležitosti pětadesátých narozenin, neměly takový ohlas, jak by si Preissig přál a zasloužil. Vojtěch Preissig byl vyčerpaný, unavený – na knižní grafiku rezignoval.

Až teprve cena Akademie (1935) povzbudila umělce k další práci. Preissig se tentokrát však soustředil na jinou výtvarnou činnost. Při tvorbě nových abstraktních děl experimentoval s různými druhy materiálů zpracovanými různými postupy, do té doby nevídanými. V té době se s podobnou prací zabývali snad jen F. Hudeček a Z. Rykr. Vojtěcha Preissiga tak můžeme považovat za jednoho z průkopníků abstraktního umění.

Ohrožení republiky ho opět odvedlo od práce. S manželkou Irenou a dcerou Inkou se aktivně zapojili do protifašistického odboje v ilegální skupině V boj, podíleli se na vydávání stejnojmenného časopisu (finančně podporovaní Waldesem), Inka převáděla na slovensko-maďarské hranici prchající před gestapem. V září roku 1940 byli všichni tři Preissigovi i s částí nejbližšího příbuzenstva a s přáteli zatčeni. Žena Irena dostala dvouletý trest, dcera Irena Bernášková byla 26. srpna 1942 popravena. Vojtěch Preissig po vyšetřovací vazbě vězněn v Gollnově, v Drážďanech a na Pankráci, odkud byl nakonec deportován do koncentračního tábora Dachau. Zde 11. června 1944 zemřel.

Literatura

- Karlas Otakar, *The Typefaces of Vojtěch Preissig*, Praha 2009
Machalický Jiří, *Česká grafika XX. století v SČUG HOLLAR*, Praha 1997
Marco Jindřich, *O grafice*, Mladá fronta, Praha 1981
Doležal František, Vojtěch Preissig in: *Lidová kultura*, roč. 1, č. 9, 1945/07/28
Marek Josef Richard, Vojtěch Preissig in: *Národní listy*, roč. 73, č. 170, 1933/06/22, s. 5
Novák Arthur Vojtěch Preissig, grafik-umělec, Vojtěch Preissig: *Přehled díla*, 1933, s. 3-7
Vachtová Ludmila, Nad Výstavou Vojtěcha Preissiga in: *Výtvarná práce*, roč. 11, č. 3-4, 1963/03/18, s. 3
Vlček Tomáš, Vojtěch Preissig in: *Výtvarné umění*, roč. 18, č. 7, 1968/12/16, s. 306-332
Zemánek Jiří, Vojtěch Preissig: Pavouci in: *České moderní umění 1900-1960*, 1995, s. 204-205

Vývoj a dějiny archivního fondu

Část pozůstalosti Vojtěch Preissiga byla získána nákupem od n. p. Kniha v letech 1963 až 1971 (AA 865, AA 1270, AA 1577, AA 2726 – AA 2729), dále rozhodnutím nákupní komise Archivu NG roku 1995 (AA 3592). Poslední skupina byla převedena z Grafické sbírky NG (AA 3204 – AA 3212, AA 3387) v letech 1991–1994 a z oddělení Dokumentace NG (AA 3473) v roce 1995.

Archivní charakteristika fondu

Fond Vojtěcha Preissiga není rozsáhlý. Je však pozoruhodným dokumentem o práci tohoto umělce, především v době amerického pobytu. Nachází se v něm zajímavý soubor brožur a časopisů institucí, ve kterých Preissig působil. Zaujme také konvolut plakátů, skic a drobných kreseb. Z nevelké složky korespondence za zmínku stojí tři Preissigovy dopisy J. Strettimu-Zamponi psané v Americe v roce 1920. Vyjadřuje v nich velké zklamání z přijetí ministrem Habermanem, se kterým projednával otázku místa na AVU, Uměleckoprůmyslové škole nebo jiných středních školách. Zároveň vysvětluje, proč setrvává v Americe.

Záznam o uspořádání fondu a sestavení pomůcky

Inventář byl vytvořen v souladu se Zásadami pro zpracování osobních archivních fondů a pro psaní jejich inventářů, platných ve shodě s prováděcí vyhláškou č. 645 zákona č. 499/2004 Sb. O archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. V rámci vnitřní skartace byly vyřazeny pomocné obálky a desky. Fond zpracovala Jaromíra Nováková v roce 2010 a revidovala Lucie Večerníková roku 2016. Je uložen pod přírůstkovými čísly AA 865, AA 979, AA 1270, AA 1577, AA 2496, AA 2726-2729, AA 3204-3212, AA 3387, AA 3473 a AA 3592.

Inv. č.	Obsah	Počet ks/lí	Časový rozsah	Př. č. AA	Č. kart.
Korespondence odeslaná					
1	Preissig Vojtěch – Poštovní úřad na Královských Vinohradech Praha, 17. 1. 1910	1 list	1910	979	1
2	Preissig Vojtěch – Novák Artur b. m., 28. 2. 1931 [New York], 24. 6. 1931 (pohlednice) b. m., 12. 6. 1935	3 lí	1931, 1935	865, 1270	1
3	Preissig Vojtěch – Pračka Břetislav Praha, 3. 1. 1932 (navštívenka) Praha, 14. 11. 1932	2 lí	1932	1577	1
4	Preissig Vojtěch – Stretti-Zamponi Jaromír b. m., 28. 3. 1920 Boston, 25. 9. 1920, přiložena obálka Boston, 29. 11. 1920, přiložena obálka	7 lí 2 ob.	1920	2726	1
5	Preissig Vojtěch – Výkonný výbor Jubilejní výstavy r. 1908 v Praze b. m., 13. 4. 1908	1 list	1908	3592	1
6	Preissig Vojtěch – nezjištěný Praha, 28. 10. 1909	1 list	1909	3592	1
Výtvarné práce – vlastní					
7	Drobné grafické tisky	5 ks	1899-1903, b. d.	3209	1
8	Grafické návrhy a prospekty ke knize Barevný lept a barevná rytina	15 lí	1907	3204	23/23
9	Čestné jmenování A. Randy členem Právnické jednoty v Praze (tisk)	1 kus	1908	3204	23/23
10	Ukázky grafické tvorby Vojtěcha Preissiga z doby jeho působení v USA	28 ks	1910-1920	2727, 3208, 3209	1
11	Novoročenka 1930 (grafika)	1 kus	1930	3208	1
12	Konvolut skic a kreseb	14 ks	b. d.	2496	23/23
Tisky – upravené Vojtěchem Preissigem					
13	Časopis L'Assiette au Beurre s vydáním Les Joies du Foyer (Broučci), č. 100, 1902	1 kus	1902	3210	1
14	Coloured Etchings by Vojtěch Preissig, přiloženy 2 obálky	2 ks	1906	3208	1

15	A Special Course in Etching and Block Printing also Arts of the Book and Poster (v obálce)	1 kus	1916	2727	1
16	Color Printing Class, Teachers' College Columbia University New York, 1916, přiložena obálka a obal (Preissigova tapeta)	2 ks	1916	2727, 3210	1
17	A Special Course in Design and Block Printing and in Etching, Wentworth Institute (v obálce)	2 ks	1919	2727, 3210	1
18	Direktory for Twelfth Annual Exhibition at Wentworth Institute, přiloženy 3 pozvánky WI	3 ks	1923	3210, 3387	1
19	The Czecho-Slovak Good Will Visit to Amerika in May 1923	1 kus	1923	3210	1
20	The Wentworth Imprint, Wentworth Institute 1923	1 kus	1923	3210	1
21	School of Graphic Arts, Wentworth Institute 1924	1 kus	1923-1924	3210	1
22	The Lakeside Press, R. R. Donnelley and Sons co., Chicago	3 ks	1929	3210	1
23	Elegie (z Mariánských Lázní), Wertherovi	1 kus	1932	2727	1
24	Renaissance grafiky v cizině (reklamní tisk Preissigova ateliéru)	2 ks	b. d.	2727	1
25	Česká grafika (leták)	3 ks	b. d.	2727	1
Tisky – jiné					
26	Volné Směry (leták)	1 kus	1903	2727	1
27	Výstava grafických prací a kreseb Vojtěcha Preissiga, Topičův salon, 1907, přiložena obálka	1 kus	1907	3207	1
28	Prospekty ze škol, na nichž působil V. Preissig v USA (Teachers College Bulletin, The Art Student's League of New York, Wentworth Institute)	4 ks	1914-1918	2729, 3205	1
29	Pozvánka na výstavu Vojtěcha Preissiga, přiložena obálka	1 kus	1931	3208	1
30	Koh-i-noor Magazin, roč. IV., č. 41, květen 1933 (s článkem „Vojtěch Preissig, malíř a grafik“)	1 kus	1933	2496	1
31	Reprodukce děl Vojtěcha Preissiga	5 ks	b. d.	2727, 3208	1
Plakáty					
32	Arts and Crafts of the Homelands Exhibition, Albright Galery, Buffalo 1919 (zrestaurováno)	1 kus	1919	2728	23/23
33	Old World Handicraft Exhibition, Art Museum,	1 kus	1920	2728	23/23

Boston 1920 (zrestaurováno)

34	Plakát Za českou samostatnost Českého národního sdružení (zrestaurováno)	1 kus	b. d.	3206	23/23
35	Plakát Wentworth Graphic Arts, Exhibition at the Institute Huntington Avenue and Ruggles str., Boston (zrestaurováno)	1 kus	b. d.	3206	23/23
36	Plakát k Preissigově výstavě ve Waldesově muzeu	1 kus	b. d.	3206	23/23
37	Barevný linoryt k plakátům (inv. č. 35 a 36) značený Preissigem	1 kus	b. d.	3206	23/23

Fotografie

38	Vojtěch Preissig (podpis a věnování Jindřichu Waldesovi, Boston, 18. 12. 1919)	1 kus	1919	3212	1
39	Fotografie díla Vojtěcha Preissiga	22 ks	b. d.	3211	1
40	Osobní fotografie Vojtěcha Preissiga	1 kus	b. d.	3473	1

Varia

41	Návrh na úpravu knihy Walta Whitmana Salut Au Monde!	24 ll	1930	2496	1
----	--	-------	------	------	---

Tiráž

Vojtěch Preissig (*1873 – †1944) soupis osobního fondu

časový rozsah fondu: 1899-1935

počet evidenčních jednotek: 1 karton + velké formáty

počet inventárních jednotek: 41

rozsah v bm: 0,19 bm

stav ke dni: 4. 1. 2010

jméno zpracovatele: Jaromíra Nováková, Lucie Večerníková

číslo evidenčního listu NAD: 23

číslo evidenční pomůcky: 66

počet stran: 8

schválil dne: 6. 1. 2010 Tomáš Sekyrka